

BASIN VE ETİK

Güliz ULUÇ*

Press and Ethic

In democratic societies, achieving information on every subject about daily life, being able to make research, interpretations, critics one learns about are natural rights of every individual. This function is realised by press the most profoundly and in the most effective way.

Press undertakes the functions of practicing the rights of individuals, responding their needs, doing research, informing, supervising and criticising, forming public opinion and explaining. While practicing these functions, it keeps in hand the right of obtaining information. The limits of this right, however, is drawn by the law and ethical rules. Therefore, what is important is that the line should be drawn what should be published and what should not.

.....

Genel Olarak

Etik, Yunanca “ethos” sözcüğünden türemiş olup, insanın iyi bir karakter sahibi olmak için neler yapması gerektiği anlamına gelmektedir. Etiğin felsefi karşılığı ise karar vermede iyi ve kötü düşünceler arasında seçim yapabilmektir.

Bu bağlamda etik birey davranışlarıyla ilgili kullanılan ahlak terimlerini, bu arada ahlaki yargıları incelemekte, bireylerin ahlaki

* Yard.Doç.Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Tv ve Sinema Bölümü.

tutumlarının ardında yatan yargıları ele almaktadır 1. Gündelik yaşamda ahlak anlamında da kullanılan etik değerler, bir otorite tarafından konulmazlar. İnsan ilişkilerinin ve insan aklının bir süreç içerisinde biriktirdiği deneyimlerden çıkarlar. Bu yüzden bir meslek ahlakı ya da bir mesleki kurallar bütünü, ancak o mesleğin icracılarının ortak pratiğinin ürünüyse geçerli olabilir, dışarıdan dayatılamaz 2.

Kamu yararına hizmet etmek görevini üstlenmiş olan kitle iletişim araçlarının karşılaştıkları sorunlara ve çelişiklere çözüm bulmak ve iletişim alanında öz denetimi sağlamak için meslekle ilgili etik kurallar benimsenmiştir. Medya etiği denince akla gelen ilk dört şey adil, gerçek, objektif ve doğru olmaktadır. Kamunun ne olup bittiği üzerine doğruları bilme hakkına hizmet, kitle iletişim araçlarının asli görevidir 3. Bu bağlamda haberin gerçeği yansıtmasının yanısıra doğru olması, diğer bir deyişle, uygun araştırmadan sonra ortaya çıkarılan olguların aktarılması, güvenilir verilere dayanan doğrulatmanın yapılması, haberde aktarılan olguların ve olayların meydana geliş gerçekliğine karşılık gelmesini sağlamak için çaba gösterilmesi gerekmektedir 4.

Bunun yanısıra, hukukun adaletle birleşmesi doğrultusunda, enformasyonun önyargısız ve tarafsız bir biçimde sunulması söz konusudur. Etik kurallar doğrultusunda oluşturulan özdenetim ise iletişim özgürlüğünün tehlikeye düşmemesi, medyanın yaptırımlarla karşı karşıya kalmaması için başvurulacak yegane yöntemdir. Burada söz konusu olan medyanın ahlaksal sorumluluğudur.

John C.Merrill 5, "The Dialectic in Journalism" adlı kitabında sorumluluk ve etik arasındaki ilişkiyi şöyle kurmaktadır: Gazetecilik alanında sorumluluk ve etik sıklıkla eşanlamlı olarak ele alınır; kimileri sorumlu basından kimileri ise ahlaklı basından söz eder. Ahlaklı gazetecilik, sorumlu gazeteciliktir. Belki bu iki terim arasında zaman

1 John NUTTAL, *Ahlak Üzerine Tartışmalar*, Çev: Abdullah Yılmaz, Arıntı Yayınları, İstanbul, 1997, s.15

2 L.Doğan TILIÇ, "Milliyetçilik ve Yeni Sahiplik Yapısı Kısacasında Türk Medyası: Bazı Ahlakî Sorunlar", *Birikim*, Sayı: 117, Ocak, 1999, Birikim Yayıncılık, İstanbul, s.35

3 Tuğrul ERYILMAZ, "Gazeteci Kendine de Sormalı", *Birikim*, Sayı:117, Ocak-1999, Birikim Yayıncılık, İstanbul, s.21

4 Manuel Nunez ENCABO, "Gazetecilik Etiği ve Demokrasi", *European Journal of Communication*, Cilt:10, Sayı-4, 1995, s.518, Derleyen Süleyman İRVAN, *Medya, Kültür, Siyaset*, Ark Yayınları, Ankara, 1997, s.294

5 John C.MERRILL, *The Dialectic in Journalism*, Louisiana State University Press, Baton Rouge and London, 1989, s.178

zaman birbirleriyle uyuşmayan bazı farklılıklar olabilir fakat pek çok gazete ve basın eleştirmeni bu ikisini birbirinin yerine kullanmaktadır.

Medya alanında geçerli olması gereken temel etik kuralları meslek örgütlerinin kurulması ile yazılı hale getirilmiştir. Yüzyılın başında kurulmaya başlayan bu tür örgütler, sendikalar, dernekler günümüze değin yayımladıkları bildirilerle temel kuralları açıklmışlardır.

Etik İlkelerin Uygulanması Sorunu

Günümüz Türkiye'sinde de son derece güncel olan gazetecilerin haber ve bilgi sağlamak üzere maddi çıkar teklif etmesi, haberin para karşılığı elde edilmesi olarak tanımlanan çek defteri gazeteciliği, gazetecilikte bilgi kaynaklarının gizli tutulması konusu, cesetlerin resimlerinin gösterilmesi, sevdiklerini yitirenlerin acılı ailelerine yaklaşılması, silahlı kuvvetlerin savaş bölgesinde koyduğu sınırlara uyup uymama ya da muhabirlerin kendi kendilerini sansür etmeleri gibi 6 etik sorunlar, diğer mesleklerde olduğu gibi, iletişim alanında da mesleğin ve meslek sahibinin korunmasını içeren temel ilkelerin zorunluluğunu vurgulamaktadır.

Ülkemizde 1960 yılına gelinceye kadar, basın etiği konusunda başarılı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle konu gündeme geldiği zaman genellikle 1960'da İsveç örneğinden esinlenerek oluşturulan Basın Ahlak Yasası ve bu yasayı uygulamakla yükümlü Basın Şeref Divanı başlangıç olarak kabul edilir.

Basın Şeref Divanı'nın sadece ceza verici bir örgüt olarak görünüp, sevgi sağlayamaması; teşhir yaptırımının etkili olmaması; Divanın mali kaynak elde edememesi; Divan'ın yasayı ihlal eden yayımların çokluğu karşısında bütün bu yayımları izleme imkanının bulunmaması, ilan kesme yaptırımı ve basında belirli ahlaki standartların o dönemde yerleşmemiş olması 7 nedenleri ile Basın Ahlak Yasası ve bu yasayı uygulamakla yükümlü Basın Şeref Divanı işlerlik kazanamamıştır.

Basın Şeref Divanı uygulamasının başarısız olmasının ardından, kitle iletişim araçlarının kendi kendini denetim sistemini devam

6 Andrew BELSEY, Ruth CHADWICK, *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, Çeviren: Nurçay TÜRKÖĞLU, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.15
7 Sulhi DÖNMEZER, "Basında Oto-Kontrol", *Basının Kendi Kendisini Kontrolü Semineri*, 21-24 Mayıs 1968 (Teksir), İstanbul, 1968, s.12-13

ettirmesi yolunda alternatif çözümler arayışı devam etmiş, bir grup gazeteci basın konseyi ve basın meslek ilkeleri konularında çalışmalar yapıp, 1987 yılında Basın Konseyi Sözleşmesi'ni ve Basın Meslek İlkeleri'ni basın mensuplarının onayına sunmuştur.

Konseye üye olanların uymaları gereken Basın Meslek İlkeleri şöyle özetlenebilir:

1. Yayınlarda ırk, cinsiyet, din, sosyal düzey nedeniyle aşağılama yapılamaz.
2. Düşünce, vicdan, ifade özgürlüğünü, din ve genel ahlakı, aile kurumunu sarsıcı yayın yapılamaz.
3. Meslek, ahlaka aykırı davranışlara alet edilemez.
4. Küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliği taşıyan ifadeler kullanılamaz.
5. Özel yaşamlar, kamu çıkarı gerektirmedikçe, yayınlanamaz.
6. Haberler soruşturulmadan yayınlanamaz.
7. Gizli bilgiler, kamu yararı gerektirmedikçe yayınlanamaz.
8. Bir basın organının gerçekleştirdiği ürün, başkası tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz.
9. Yargı kararı ile belirlenmedikçe kimse suçlu ilan edilemez.
10. Kimse makul nedenler olmadıkça, suçlu ilan edilemez, suçlanamaz.
11. Kaynakların gizliliği korunur.
12. Meslek saygınlığına aykırı yöntemlerle haber araştırmaktan sakınılır.
13. Şiddet ve zorbalığı özendirici yayınlardan kaçınılır.
14. İlan ve reklam, tereddüte yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
16. Cevap ve tezkip hakkına saygı duyulur.

Önceleri sadece Basın Konseyi Sözleşmesi'ni imzalayan basın organları hakkında karar verebilen Konsey, daha sonra, sözleşmesinde yaptığı bir değişiklikle, Basın Meslek İlkelerini kabul eden basın organlarını özdenetim kapsamına almıştır.

1993 yılında artan promosyon savaşlarıyla birlikte, kitle iletişim araçlarının, etik ilkelere aykırı olarak birbirlerine karşı çirkin saldırılarda bulunmaları ile medya kamuoyunda ağır bir itibar kaybına uğramıştır.

Kitle iletişim araçlarının içinde bulunduğu durumdan rahatsız olan 10 basın kuruluşu, ajans ve televizyon kuruluşu ile Basın Konseyi Yüksek Kurulu üyeleri tarafından imzalanan "Basında Uzlaşma

Deklarasyonu” ile Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin hazırladığı “Gazetecilerin Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi” ve yine Doğan Medya Grubu tarafından oluşturulan ve kendi bünyesindeki mesleki etik ilkeleri belirleyen Doğan Medya Grubu Temel İlkeleri ve Meslek İlkeleri gibi metinler oluşturulsa da her ne ad altında olursa olsun tüm bu belgelerin içeriğinde Basın Meslek İlkeleri yer almaktadır. Bu nedenle ve ayrıca Basın Konseyi ile oluşturulan oto-kontrol mekanizmasının önem ve etkinliği de göz önünde bulundurulurak aşağıda söz konusu ilkelerin uygulanması irdelenmektedir.

Bu konuda geçtiğimiz yıllara kısaca bir göz atarsak bir dönem “Söz Fato’da”, “Kayıp Aranıyor”, “Sıcağı Sıcağına”, “155 Polis İmdat”, “Olay Olay” gibi hemen hemen tüm kanallarda farklı isim ama aynı formatta yayınlanan “Reality Show” türü programlar Basın Meslek İlkeleri kişileri aşağılayıcı yayınlar yapılamayacağı, yargı kararı olmaksızın kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği ilkelerine aykırılığın en somut örneklerden birini oluşturmaktadır.

Konu ile ilgili olarak, 1997 yılının Mart ayında aynı programda yayınlanan ve basında “Tacizci Doktor” olarak adlandırılan gizli kamera görüntülerine değinmeden geçmek mümkün değildir. O dönemde Türkiye’yi ayağa kaldıran ve gündemi belirleyen olay, Sabah Gazetesi’nde yer alan bir anketle ortaya çıkmıştır. Gazetede yer alan haberde, bir doktorun genç kız olan hastasına cinsel tacizde bulunduğu belirtilmiş, daha sonra devreye “Söz Fato’da” programı girerek, gizli kamera ile saptanan cinsel taciz görüntülerinin yayınlanıp, yayınlanmaması, okuyuculara sorulmuştur. Basın anket yapabilirse de tamamı yayınlanmamış bir haberin, sadece çok az bir kısmını göstererek, hele öncelikle yargıyı ilgilendiren ve herkesin kendi kişisel yargısı ile suç ve ceza biçmeye can atacağı bir konuda referandum yapması tasvip edilecek bir hareket değildir. Oylamanın sonucunun yüzde 90.5 yayınlansın, yüzde 9.5 yayınlanmasın şeklinde çıkmasını takiben, Hürriyet Gazetesi cinsel taciz olayının fotoromanını vermiş ve daha sonra da Kanal D de, günlerdir gazetelerin manşetinde yer alan bu haberi “Söz Fato’da” programında yayınlamıştır 8.

Televizyon programının yayınından önce, doktor görevli olduğu kurum tarafından re’sen emekliye sevk edilmiş, ardından askeri savcılık olay hakkında soruşturma açarak, doktor albay tutuklanıp cezaevine

8 “Taciz Olayının İçyüzü”, Milliyet Gazetesi, 19 Mart 1997 Çarşamba, s.12

konulmuştur 9. Programın yayınlanmasından günler önce haberin yazılı basına sızmasına doktorun afişe olmasına, görevden el çektilerle, tutuklanıp hapsedilmesine rağmen programın yayınlanmasında amaç artık kamuoyunu uyarmak değil, erotik görüntülerle seyirci çekmektir.

Daha sonraki gelişmelerde ise haber için konu mankeni kullanıldığı, bunu yapması için kendisine para ödendiği anlaşılmış, hatta konu mankeni kız, Show Tv'ye, doktoru kendisinin tahrik ettiği ve daha sonra kendisini buna yönlüten kişiler tarafından tehdit edildiği açıklamalarında bulunmuştur 10.

Doktorun gerçekten tacizde bulunup bulunmadığı tartışmalı olmakla birlikte olayda, gazeteciliğin evrensel ilkeleri ve ciddi bir gazetecilikle bağdaşmayan gizli kamera * ve para gibi unsurlarla haber üretilmekle, habere konu doktorun kişilik haklarına ve etik ilkelerine ağır bir saldırı söz konusudur. Bu tür yaklaşımlar yerine, araştırmacı gazetecilik adına doktorun eski hastalarının bulunup konuşturulması, mesai arkadaşları ile konuşulması, sicilinin, yaşamının incelenmesi gerekirken, tabloid gazetecilik ve televizyonculuk doğrultusunda haber oluşturulmuştur.

Ekran ve gazetelere yansıyan görüntüler, basın çevrelerini ve halkı ikiye bölmüştür. Bir grup bu haberleri "komplo" olarak nitelendirirken, diğer grup kamu genelini ilgilendiren böyle bir konunun açıklanmasının yararlı olduğunu savunmuştur 11. Söz konusu görüntüler nedeniyle RTÜK, Kanal D ve Show Tv'ye kapatma cezası uygulamıştır.

İşitsel, görsel ve yazılı yayın organlarının, henüz kovuşturulmaya başlanmış ya da yargıya ulaşmış adli olayları kamuoyuna duyurmada izledikleri yöntemler, "yargıç bağımsızlığı ve tarafsızlığı" ile "suçsuzluk karanesi" ilkelerini ortadan kaldıracak niteliktedir. Bir suç ile itham edilen her birey, suçluluğu kanunen sabit oluncaya kadar masum sayıldığı halde kitle iletişim araçlarında bazı gazeteciler, bireyleri ortada kesinleşmiş bir mahkumiyet varmış gibi "suçlu" ilan ederek kamuoyunu bilgilendirdiklerini sanmaktadırlar.

9 "Olay Doktor Tutuklandı", *Milliyet Gazetesi*, 18 Mart 1997 Salı, s.13

10 "Ekranında Cinsel Taciz Davası", *Milliyet Gazetesi*, 20 Mart 1997 Perşembe, s.11

* Bu konuda eleştirilmesi gereken bir diğer nokta da düzmece bir durum yaratılarak, gizli kamera kullanılması sonucu, kişinin mahkemeden önce gazeteci tarafından kamuoyuna suçlu olarak sunulmasıdır. Buna karşın, "açık kamera" ile hiç kimseyi küçük düşürmeden, düzmece değil, gerçek bir olayı yorumuz ve tüm çıplaklığı ile görüntülemek ve duyurmak ise gazetecinin kaçınılmaz görevidir. Bakz. Mahmut Tali ÖNGÖREN, "Neden -Gizli- ya da -Saklı-", *Mercek*le Bakınca, *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Aralık 1994, s.7

11 "Doktor Medyayı İkiye Böldü", *Yeni Asır Gazetesi*, 20 Mart 1997, s.3

Oysa suçsuzluk karinesi çiğnendiği gibi, toplumda infial yaratılarak, kamuoyunun yargıç üzerinde etki yaratmasına neden olmakta, sonuç olarak etik ilke ihlallerine zemin yaratılmaktadır 12.

Ayrıca tüketiciye bilgi sağlamak gibi çok önemli bir fonksiyonu olan reklamların yanıltıcı olması ve sahte mesajlar vermesi halinde Meslek İlkelerinin 14. maddesi uyarınca tüketicinin korunması gerekliliği söz konusu olup, bu bağlamda reklamlarda en iyi, en güzel gibi sözlerin kullanılmasından kaçınılması gerekliliğinin zaman zaman ihmal edildiği gözlemlenmektedir. Yayın kuruluşlarının gündem yaratmak ya da üretmek gayesiyle, diplomatik yoldan çözümlenebilecek bir sorunu bir savaş kızıştırma aracı haline getirmeleri ise (Ocak 1996'daki Kardak Kayalıkları krizi ve Kasım 1998'deki Abdullah Öcalan'ın İtalya'da yakalanması olaylarında olduğu gibi gazete ve televizyon muhabirlerinin birden devletin rolünü üstlenerek kayalıklara çıkarma yaparak bayrak dikmeleri ve "Apo'yu almaya gitmeleri") Basın Meslek İlkeleri'nin "gazeteci, mesleğin saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumla haber araştırmaktan kaçınır" şeklindeki 12. maddesi ile ve "şiddet ve zorbalığı özendirici yayın yapmaktan kaçınılır" şeklindeki 13. maddesine açık birer ihlal oluşturan olaylardır.

Bunların yanısıra, politikacı, sanatçı veya sporcu gibi kamuya mal olmuş kişilerin bazı faaliyetlerinin topluma duyurulmasının haklılığı söz konusu olmakla beraber, sırf kamuoyunun merakını çekeceği için kim olursa olsun, kişinin özel yaşam alanına giren faaliyetlerin Basın Meslek İlkeleri'nin 5. maddesi uyarınca kamuoyuna sunulmaması gerekliliği de açıktır *.

Örneğin sanatçı Müjde Ar, konut dokunulmazlığına saldırdığını öne sürerek, bir gazeteci aleyhine dava açmış, daha sonra ise üç ay hapsi istenen genç gazeteciyi affetmiştir 13.

1998 Eylül ayında yaşanan bir diğer olayda ise genç bir magazin muhabiri Bodrum'da tiyatro sanatçısı Yasemin Yalçın ve eşi İlyas İlbey'i takip ederek plajda yedi aylık hamile Yasemin Yalçın'ın fotoğraflarını

12 Ümit KARDAŞ, "Medya Yargısız İnfaz", *Milliyet Gazetesi*, 21 Haziran 1996, s.18

* Yargıtay 4.HD.'nin 28/11/1974 günlü ve 10763/16320 sayılı kararında "Sanatkar, politikacı, devlet adamı gibi nitelikli kişilerin görevleri yönünden özel yaşamlarının dokunulmaz ve gizli olmalarının, öbür yurttaşlara göre sınırlı olduğu, bununla beraber, özel yaşamın gerçek dışı hikayelerle süslenmesinin ya da kişilerin gülünç durum düşürülmesinin, hukuka aykırı olduğu" belirtilmiştir.

13 "Müjde Ar Affetti", *Milliyet Gazetesi*, 29 Aralık 1998, s.1

gizlice ve uzaktan çekiyor, sanatçılar itiraz ediyor ve çıkan kavgada filmi makineden zorla alınan muhabir iddiasına göre dövüldü-yordu. Bu konu ekranda "A Takımı" adlı programda tartışıldı 14. Her ne kadar kamuoyuna malolmuş kişilerin özel yaşam alanı (görüntülerin çekilmesinden sonraki olayları tasvip etmemekle birlikte) daha dar ise de fotomuhabirinin bu aileden izin istemeksizin, hamile bir kadının mayolu görüntülerini plajda gizlice ve paparazzi yöntemleriyle çekmesi kişilik hakların uygun bir davranış şekli değildir. Basın Konseyi Yüksek Kurulu, tiyatro sanatçıları karı-kocanın şikayeti üzerine, Basın Meslek İlkeleri'nden 6. maddenin ihlal edilmiş olduğu kanaati ile gazeteci Kenan Erçetingöz'e uyarı kararı almıştır.

1998 yılının Ekim ayında, Devlet Bakanı Işıl Saygın'ın bakire olduğunu açıklaması ve Kanal D'de yayınlanan "Olacak O Kadar" programında santçı Levent Kırca ve Oya Başar tarafından konunun parodi haline getirilmesi ve ardından RTÜK tarafından Kanal D televizyonu için bu program nedeniyle bir günlük kapatma cezası kararı alınması büyük yankı uyandırmıştır. Pek çok ülkede bir hukuk davası konusu olacak bir neden dolayısıyla RTÜK'ün televizyon kapatmasına karşı olduğumuzu belirtmekle beraber, söz konusu programda ciddi bir düzey sorunu da bulunduğunu ifade etmekte yarar vardır. Bakanın kamuyu ilgilendirmeyen ve tamamen özel yaşamına giren böyle bir konuda açıklama yapmasını eleştirirken, diğer taraf olan sanatçıların da programda kullandıkları üslubu da eleştirmemek mümkün değildir 15.

Etik ilkeler ile ilgili olarak sıkça yapılan diğer hatalara, yanarak ölen bir itfaiye erinin yanışını, bir trafik kazasında cesetlerin etrafa dağılışını, mozaikleme ve benzeri yöntemlere başvurmadan, üstelik arka arkaya tekrarlamak, kazada ailesini kaybeden ya da ölümden dönen bir kişiye stüdyo konuğu olarak "Duygularınızı anlatır mısınız?" şeklindeki sorular yöneltmek suretiyle, izleyicinin duygularını sömürmeye yönelik haberler örnek gösterilebilir. 1997 Ekim ayında Tekirdağ'da sel sularına kapılan bir kadının, arabasında sıkışıp kalması ve yazılı basında da yer

14 Emin ÇOLAKAŞAN, "A Takımını İzlerken", *Milliyet Gazetesi*, 20 Eylül 1998, s.5, Kenan ERÇETİNGÖZ, "Yüz Yüze'ye Bekliyorum", *Sabah Gazetesi*, 20 Eylül 1998, s.2
15 Nilüfer KUYAŞ, "Televizyonun Laneti", *Entellektüel Bakış, Milliyet Gazetesi*, 4 Kasım 1998 Çarşamba, s.1, Hasan PULUR, "RTÜK'e 'Hayır' da, Levent Kırca'ya 'Evet' mi?", *Olaylar ve İnsanlar, Milliyet Gazetesi*, 5 Kasım 1998, s.3, Doğan HEPER, "Oruç Bitti Mücadele Sürecektir", *Milliyet Gazetesi*, 6 Kasım 1998, s.12

alan yaşam mücadelesinin televizyon kanallarında defalarca ekranlara getirilmesi benzer bir örnektir 16.

Bu tür tüm programların yapımındaki egemen düşünce “Ben nasıl farklı yaparsam, acaba seyirci bana bakar, yorum yaparken dövmeliyim veya bir program yaparken ya çırtılıçplak insanlar, ya da kan revan içinde insanlar çıkarmalıyım” şeklindedir. Böylelikle ekranlarımız tribündekilerin kan görme şehvetini tatmin etmek için bir tür salhaneye çevrilmektedir *. Yazılı basın da bundan nasibini almakta, gazetelerde yer alan kan revan içindeki (örneğin, intihar etmiş bir genç kızın, tam boydan, elinde tabancayla) fotoğraflar, okuyucuda isyan duyguları uyandırmaktadır. Ayrıca, Ceza Kanunu 132-133. maddeleri gereğince kimliklerin deşifre edilmemesi gerektiği durumlara ilişkin yüz fotoğraflarında, öyle küçük bantlar kullanılmaktadır ki kişinin tanınmaması mümkün olmayıp, etik ilkelere apaçık saldırı oluşturmaktadır.

Etik ilkelere aykırılığın en ağır ve somut örneklerinden birisi 16 Ocak 2000 tarihinde Kanal 6’da yayınlanan “Objektif” programında ortaya çıkmıştır 17. Türkiye’nin son zamanlarda yaşadığı en ilginç tartışmalardan birinin gerçekleştiği ve sunucusu Kadir Çelik olan programın konusu Eminönü eski belediye başkanının SİT alanı içinde kaçak yapı yapılmasına izin vermesiydi. Bu konu ile başlayan programın devamında, bu iki kişinin, bundan bir kaç yıl öncesine kadar ortak oldukları ve şimdilerde menfaat çatışması içinde birbirlerini karşılıklı olarak suçladıkları ortaya çıktı.

Gazeteciler Cemiyeti yaptığı ön açıklamada, Çelik’in kendi yaptığı programda, geçmişteki ilişkileriyle Türkiye Gazetecileri Hak ve

16 “Selde Can Pazarı”, **Akşam Gazetesi**, 17 Ekim 1997, s.9

* Aydın Uğur’a göre, kitle iletişim araçlarında gerçekleşen etik ilkelere aykırılıklar bağlamında hepimiz, arenada savaşan gladyatörleri tribünlerin güvenliğine sığınarak izleyen arsız Romalılar gibiyiz. Evlerimizin konforuyla sarmalanıp, insani, ahlaki kaygılarımızı askıya alarak, sıradan günlerin heyecansızlığını kırmayı vaadeden iletişim araçlarını takip etmekteyiz. Bkz. Aydın UĞUR, “Zihinlerin Yeni Efendileri:Medyalar”, Yusuf KAPLAN, **Enformasyon Devrimi Efsanesi**, Rey Yayınları, Kayseri, 1991, s.235. Aynı görüşü paylaşan Jan R.Castello’ya göre de şanssız bir insanın trajik ve kanlı ölümünü ön plana çıkartmak, heyecan yaratmak için hızlı ve pis bir yöntemdir ve heyecan haberleri sattırır. Gözyaşları, öfke ve acı, televizyon haberlerini güçlü kılmaktadır. Bkz. Jan R.CASTELLO, “Exploiting Grief:Rejtraint and Right to Know”, Aktaran Marilyn J.Matelski, **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Çeviren Bahar Öcal DÜZGÖREN, İstanbul, 1996, s.22

17 “Kadir Çelik Vesile Oldu”, **Hürriyet Gazetesi-Cumartesi**, 22 Ocak 2000, s.6

Sorumluluk Bildirgesi'nin 7, 10 ve 11. maddelerini ihlal ettiğinin anlaşıldığını belirtmiş. Basın Konseyi de kınama kararı yayınlamıştır.

Demokrasi ve kurumlarını tam olarak yaşantılarına geçirmiş ve gerçekleştirmiş olan ülkelerde iletişim özgürlüğü vazgeçilmez, olmazsa olmaz bir hak ve görevdir. İletişim özgürlüğünün ardında ise bireysel hak ve özgürlükleri temel alan, demokrasinin gereklerine inanan ve sahip çıkan bir inanç sistemi bulunmaktadır. Medya etiği bu inanç sistemi doğrultusunda, iletişim özgürlüğünü koruyabilmek ve sürdürülebilmek için varlığı zorunlu bir ahlak anlayışıdır. Ancak özgürlüğe ihtiyacı olmayanların etiğe de ihtiyaçları yoktur. Medyanın varlık sebebi olan özgürlük için, belirli ortak bir etik anlayışı bulunmalı ve korunmalıdır.

Ülkemizde belirli kuralları kapsayan etik bir konsensüsün oluşmasının medyada özdenetimin sağlanmasında da önemli bir rolü bulunup, basın-yayın çalışanlarının biraraya gelerek kendi aralarında kurdukları Basın Konseyi, Gazeteciler Cemiyeti gibi gönüllü kuruluşların, tüm basın -yayın mensuplarını kapsayıcı niteliğe, kamuoyunun desteğine ve saygısına sahip olmaları ile etkinlikleri de artacaktır. Hiç şüphesiz ki, medya etiği, sahip olduğu gücü, sorumluluk duygusu ile kullanan, mesleğini her tür baskıya karşı sonuna kadar savunan basın görevlileri ile var olacaktır.

Kaynakça

- Akşam Gazetesi, "Selde Can Pazarı", 17 Ekim 1997
- Basın Konseyi Yıllık Raporu, 1998
- BELSEY Andrew, CHADWICK Ruth, Medya ve Gazetecilikte Etik Sorular, Çev: Nurçay, TÜRKÖĞLU, Ayrıntı Yayınları, 1998
- ÇÖLAŞAN Emin, "A Takımını İzlerken", Milliyet Gazetesi, 20 Eylül 1998
- DÖNMEZER Sulhi, "Basında Oto-Kontrol", Basının Kendi Kendisini Kontrolü Semineri, 21-24 Mayıs 1968, (Teksik), İstanbul, 1968
- ENCABO Manuel Nunez, "Gazetecilik Etiği ve Demokrasi", European Journal of Communication, Cilt 10, Sayı 4, 1995, Derleyen Süleyman İrvan, Medya, Kültür, Siyaset, Ark Yayınları, Ankara, 1997
- ERÇETİNGÖZ Kenan, "Yüz Yüze Bekliyorum", Sabah Gazetesi, 20 Eylül 1998

- ERYILMAZ Tuğrul, "Gzeteci Kendine de Sormalı", Birikim, Sayı:117, Ocak 1999, Birikim Yayıncılık, İstanbul
- HEPER Doğan, "Oruç Bitti Mücadele Sürecek", Milliyet Gazetesi, 6 Kasım 1998
- Hürriyet Gazetesi, "Kadir Çelik Vesile Oldu", 22 Ocak 2000
- İÇEL Kayıhan, Kitle İletişim Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 1990
- KARDAŞ Ümit, "Medyada Yargısız İnfaz", Milliyet Gazetesi, 12 Haziran 1996
- KUYAŞ Nilüfer, "Televizyonun Laneti", Entellektüel Bakış, Milliyet Gazetesi, 4 Kasım 1998
- MERRIL John C., The Dialectic in Journalism, Lousiana State University Press, Baton Rouge and London, 1989
- Milliyet Gazetesi, "Ekranında Cinsel Taciz Davası, 20 Mart 1997 Perşembe
- Milliyet Gazetesi, "Müjde Ar Affetti", 29 Aralık 1998
- Milliyet Gazetesi, "Olay Doktor Tutuklandı", 18 Mart 1997 Salı,
- Milliyet Gazetesi, "Taciz Olayının İçyüzü", 19 Mart 1997 Çarşamba
- NUTTAL John, Ahlak Üzerine Tartışmalar, Çev:Abdullah YILMAZ, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997
- ÖNGÖREN Mahmut Tali, "Neden -Gizli- ya da -Saklı-", Mercekle Bkınca, Cumhuriyet Gazetesi, 9 Aralık 1994
- PULUR Hasan, "RTÜK'e 'Hayır' da, Levent Kırca'ya 'Evet' mi?, Olaylar ve İnsanlar, Milliyet Gazetesi, 5 Kasım 1998
- TILIÇ L.Doğan, "Milliyetçilik ve Yeni Sahiplik Yapısı Kıskacında Türk Medyası: Bazı Ahlaki Sorunlar", Birikim, Sayı:117, Ocak 1999, Birikim Yayıncılık, İstanbul
- Yargıtay Kararları Dergisi, 4.HD.21.3.1980, E.1302 K.3719, Sayı 5, Mayıs 1989
- Yeni Asır Gazetesi, "Doktor Medyayı İkiye Böldü", 20 Mart 1997

